

TRACTATUS III.

DE ACTIBUS HUMANIS.

EXPLICATA conditione generali actuum humanorum, nemp̄ ratione voluntarij & liberi, quae est fundatum moralitatis ipsorum, consequens est ut de illis, tam in esse physico, quam in esse moris, consideratis, breviter differamus. Illi verò ad octo praecipios reduci possunt, quorum aliqui respiciunt finem, alij circa media veruantur. Primus est simplex volitus, quae respicit finem praeceps secundum se appetitu inefficaci, & simplicis complacentiae. Secundus dicitur intentio, quia per illum voluntas tendit in finem, ut per media obtinendum. Tertius consilium, quod non solum importat inquisitionem mediorum, sed etiam judicium seu sententiam, quā unum ceteris esse praeferendum judicatur. Quartus consensus, quo voluntas complacer sibi de medijs inventis, & approbar illa. Quintus electio, quā voluntas acceptat unum prā alijs. Sextus imperium, quo intellectus cum motione quadam à praecedenti electione participata, intinat voluntati executionem mediorum. Septimus usus, quo voluntas applicat potentias exequentes ad opus. Octavus est ipsius finis assecutio, ex qua resultat quies seu delectatio, quae fructu appellatur. De his ergo octo actibus in hoc tractatu breviter agendum est, incipiendo ab illis qui sunt circa finem, & progrediendo ad alios qui circa media versantur.

CAPUT I.

De simplici voluntione finis.

Circa hunc actum nulla ferè est difficultas vel controversia inter Theologos, constat enim ex jam dictis, illum appellari simplicem voluntatem, eò quod habeat objectum omnino simplex, nemp̄ finem sumptum praeceps secundum se; cùm alij posteriores, vel respiciant finem in ordine ad media, ut intentio, vel media cum respectu ad finem, sicut electio, consensus, & usus, atque ita non habent objectum simplex, sed aliquo modo duplicatum.

2. Constat etiam hoc esse discrimen inter voluntatem sumptam pro potentia volitiva, & pro primo ejus actu; qui est simplex volitus, quod in prima acceptance habet pro objecto adæquato bonum ut sic, abstrahens à bono finis & medijs, in secunda verò respicit solum finem ut objectum adæquatum. Unde S. Thomas h̄c qu.8. art.2. *Si loquamur de voluntate secundum quod nominat potentiam, sic se extendet ad finem & ad ea que sunt ad finem... Si autem loquamur de voluntate secundum quod nominat actum, sic propriè loquendo est finis tantum.* Quia nimirum voluntas, ut nominat actum, & simplicem voluntatem significat, fertur

in id tantum quod est objectum per se potentia, unde quia objectum per se voluntatis est finis tantum (nam ea quae sunt ad finem non sunt bona vel volita propter seipsa, sed solum ex ordine ad finem) simplex volitus respicit solum finem, non verò media. Sicut primus actus potentia intellectivæ, qui dicitur intelligentia, non respicit conclusiones, sed prima principia. Unde Philosophus 3. Ethic. cap.2. *Voluntas est finis, electio autem eorum que sunt ad finem.* Quae verba expônens D. Thomas articulo citato ad 1. ait quod ibi Philosophus loquitur de voluntate secundum quod propriè nominat simplicem actum voluntatis, non secundum quod nominat potentiam.

3. Tertiò constat apud omnes ferè Theologos & Philosophos, exceptis Nominalibus, objectum voluntatis, aut simplicis volitionis, esse solum bonum, ut abstrahit à vero vel apparenti, subindeque voluntatem non posse ferri in malum, sub ratione mali. Rationem assignat D. Thomas h̄c art.1. quoniam appetitus sive appetitio nihil aliud est quam inclinatio quedam appetit in aliquid: nihil autem inclinatur nisi in aliquid sibi simile, aut aliquo modo conveniens: hoc autem est bonum: Ergo nemo appetit nisi bonum, verum, vel apprens. Unde Dionysius cap.4. de divin. nomin. *Nemo intendens ad malum operatur.* Et Aristoteles 1. Ethic. cap.1. *Omnis ars, omnisque doctrina, & electio bonum appetere videntur.* Qua de causa bene antiqui dixerunt, *Bonum est quod omnia appetunt.* Cum ergo aliquis vult malum inimico, apprehendit illud ut sibi bonum, & similiter dolet de bono ipsius tanquam sibi malo. Similiter quando damnati appetunt non esse, illud appetunt ut conducens ad carentiam mali, seu ad liberationem à miseria & poena, sub qua consideratione habet aliquam rationem boni; nam ut ex Aristotele docet D. Thomas h̄c art.1. ad 3. *Carere malo habet rationem boni.* Addo quod, cùm beatitudo duo includat, unum positivum, scilicet esse cumulum omnium bonorum, & aliud privativum, nemp̄ carere omni miseria, potest appeti duobus modis; primo per modum prosecutionis boni, & hoc contingit quando aliquis appetit possidere aut obtinere positivè aliquod bonum; secundò per modum remotionis mali, sicut quando aliquis desiderat carere aliquā miseriā, & hoc secundo modo ipsi damnati & miseri, dum appetunt non esse, querunt beatitudinem, quatenus tunc optant carere omni miseriā.

4. Dices, Voluntas est libera libertate contrarietas circa bonum & malum: Ergo potest indifferenter velle bonum & malum. Respondeo quod licet voluntas sit libera libertate contrarietas in ordine ad quodcumque bonum & malum particulare & limitatum, subindeque possit indifferenter illud velle vel nolle, non tamen circa bonum & malum ut sic, sed est determinata ab Authoris natura ad amandum bonum ut sic, & ad odientium

DE ACTIBUS HUMANIS.

35

odiendum malum ut sic: Quare ad libertatem voluntatis non requiritur quod per actum prosecutionis possit ferri in malum sub ratione mali, sed sufficit quod possit velle malum sub ratione boni. Unde Augustinus in Enchir. cap.105. *Nec enim culpanda est voluntas, nec dicendum, aut voluntas non est, aut libera non est, quia beati esse sic voluntus, ut esse miseri non solum nolimus sed nequaquam prorsus velle possimus.*

CAPUT II.

De motivo voluntatis.

1. **M**ulta sunt voluntatis motiva. Primum est voluntas ipsa qua seipsum efficienter movet de potentia ad actum. Secundum est intellectus, qui illam moveret per objecti propositionem. Tertium est appetitus sensitivus, qui propter connexionem & sympathiam cum rationali, saepè illum inclinat ad idem objectum. Quartum est Deus, qui per modum extrinseci principij, illum efficienter movet ad omnes suos actus. Circa haec motiva triplex est difficultas breviter hic resolvenda. Prima est, quo modo intellectus per propositionem objecti moveat voluntatem, an in genere causæ efficientis, vel solum finalis aut formalis extrinsecæ? Secunda, an in prima voluntate finis voluntas seipsum moveat, vel ad illum à Deo specialiter moveatur & applicetur? Tertia, an voluntas non solum moraliter, sed etiam physique, moveatur à Deo?

S. I.

Resolvitur prima difficultas.

2. Dico primò, objectum apprehensum, seu intellectus per apprehensionem objecti, movet voluntatem in genere causæ finalis, & formalis extrinsecæ, non tamen efficienter, seu per modum principij quo activi.

Prima pars pater, objectum enim propositum movet voluntatem, in quantum est bonum: Ergo in eo genere causa movet, in quo bonitas potest move: Bonitas autem movet in genere causæ finalis, alliciendo appetitum ad suum amorem & desiderium: Ergo & objectum apprehensum.

3. Secunda pariter evidens est, cum enim voluntas ex se sit indifferens & indeterminata ad elicendum actum hujus speciei, v.g. actum amoris, vel odij, fuga, vel desiderij, ut hunc potius quam illum producat, indiget aliquā formā, quā extrinsecè determinetur: Sed talis forma extrinsecæ nulla alia esse potest, quam objectum propositum ad intellectu: Ergo objectum cognitum movet & determinat voluntatem in genere causæ formalis extrinsecæ. Unde D. Thomas infra q.18. artic.2. ad 2. ait: *Objectum habet quodammodo rationem formæ, in quantum dat speciem.*

4. Tertia verò pars, quam negant Cajetanus, Conradus, Medina, & alij ex nostris Thomistis, probatur ratione fundamentali. Principium quo, seu ratio agendi, est intrinsecæ potentie quæ operatur, cum illam constituit intrinsecæ potentem ad agendum; nam species impressa verbi gratiae quæ est principium quo intellectus, constitutus intellectum in actu primo completere potenter ad intelligendum, in ipso re-

cipitur: Atqui objectum cognitum non afficit intrinsecè voluntatem; nec in ea recipitur: Ergo non potest concurrere per modum principij quo actiui ad volitionem.

5. Nec valet communis responsio Adversariorum, qui dicunt non requiri necessariò formam & rationem agendi esse intrinsecam potentiam, eique inharentem, sed sufficiere quod sit in eadem essentia animæ. Non solum enim principium radicale & remotum debet intrinsecè compleri, sed etiam proximum, quando est impotens & incompletum in actu primo; undè non solum gratia habitualis ponitur in essentia animæ, sed etiam habitus supernaturales in intellectu & voluntate, ut possint elicere actus supernaturales: Ergo si voluntas non sit ex se sufficienter potens & in actu primo quoad specificacionem suorum actuum, ut dicunt Adversarij, non poterit per objectum tanquam per rationem agendi intrinsecè compleri, & in actu constitui:

6. Confirmatur: Quod est impotens non potest fieri potens, nisi intrinsecè mutetur, quia denominatio potens est intrinsecæ, undè necessariò debet peti à forma intrinsecæ. Ex quo principio probant Thomistæ necessitatem premotionis physicæ ad operandum, luminis gloriæ ad vivendum Deum, motionis in instrumento ad effectum causæ principialis producendum: Ergo si voluntas de se sit impotens ad attingendum rationem specificam suarum operationum, ut sit intrinsecæ potens, debet intrinsecè mutari, & per consequens illud quod est illi ratio agendi, debet illi esse intrinsecum, & in eo immediate recipi, & non solum remotè & mediata.

7. Potest etiam probari eadem pars hoc cursu: Illud est ratio agendi cui terminus per actionem productus assimilatur: Sed terminus productus per volitionem non assimilatur objecto, sed magis ipsi voluntati; cum nihil aliud sit quam impulsus & inclinatio actualis in objectum, sicut voluntas est inclinatio in actu primo: Ergo objectum non est ratio agendi respectu voluntatis, sed solum respectu intellectus, cum terminus productus per intellectum, scilicet verbum, assimiletur objecto, & sit ejus similitudo formalis.

8. Objecies primò: Verbum in divinis influit activè in amorem, producit enim Spiritum Sanctum una cum Patre, unde S. Thomas i. p. qu.43. art.5. ad 2. *Filius est Verbum, non qualemcumque, sed Verbum spirans amorem:* Ergo etiam in creatis verbum seu conceptio intellectus, activè in amorem & volitionem influit, saltem ut principium quo. Consequientia probatur: Verbum Divinum differt à creato solum in hoc quod divinum est per se subsistens, creatum verò est accidentis: At subsistentia addita causa non variat genus causæ, quamvis variet causandi modum; nam si calor subsisteret sine limitativo, nihilominus activè calefaceret, sicut modo, quamvis tunc operaretur ut quod, ex eo quod esset subsistens, nunc verò solum sit agens ut quo: Ergo si Verbum in divinis activè influat ut principium quod in amorem, debet etiam in creatis effectivè in eum influer, saltem ut principium quo.

9. Respondeo, conceesso Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Tum quia Verbum Divinum, ex eo quod per se subsistat, habet ordinem originis cum Spiritu Sancto, quem non habet, nisi esset principium productivum illius: verbum autem creatum non habet hunc ordinem